

LBRIS

We know
books
Viorel Terzea

Răspunderea civilă contractuală

Ediția 2

Cuprins

Resurecția cercetărilor științifice dedicate răspunderii contractuale.....	IX
Abrevieri.....	XV
Argument. Scopul și metoda cercetării	XXIII
Titlul I. Considerații generale privind răspunderea contractuală.....	1
Capitolul I. Remediile neexecutării obligației contractuale.....	1
Secțiunea 1. Corelația dintre obligația civilă și remediile neexecutării.....	1
Secțiunea a 2-a. Noțiunea de „remedii ale neexecutării”.....	5
Secțiunea a 3-a. Dreptul de opțiune al creditorului între remediile neexecutării.....	12
Capitolul II. Noțiunea de „răspundere contractuală”.....	34
Secțiunea 1. Reglementarea răspunderii contractuale în dreptul intern și în dreptul comparat	34
Secțiunea a 2-a. Corelația dintre răspunderea contractuală și remediile neexecutării.....	42
Secțiunea a 3-a. Interesul creditorului – element de diferențiere a remediilor neexecutării silită	46
Secțiunea a 4-a. Repararea prejudiciului – funcție esențială a răspunderii contractuale	54
Secțiunea a 5-a. Compatibilitatea dintre remediile neexecutării și necesitatea existenței unui prejudiciu	61
§1. Executarea silită în natură a obligației contractuale.....	61
§2. Rezoluțiunea/rezilierea contractului.....	68
§3. Reducerea prestației.....	73
§4. Daunele-interese	82
§5. Repararea în natură a prejudiciului contractual.....	87
Secțiunea a 6-a. Noțiunea de „răspundere contractuală”	88
Capitolul III. Distincția dintre răspunderea contractuală și răspunderea civilă delictuală.....	92
Secțiunea 1. Controverse cu privire la existența unei distincții între răspunderea delictuală și răspunderea contractuală.....	92
Secțiunea a 2-a. Domeniul răspunderii civile contractuale	98
§1. Existența unui contract – premisă a răspunderii civile contractuale.....	98
§2. Conținutul contractului	112
§3. Cesiunea contractului și transmisiunea obligațiilor contractuale.....	142
§4. Încetarea contractului	153

Secțiunea a 3-a. Domeniul răspunderii civile delictuale	162
§1. Neexecutarea unei obligații legale și extracontractuale	162
§2. Repararea prejudiciilor rezultate din raporturile paracontractuale	171
§3. Perioada precontractuală	196
3.1. Negocierile contractuale	196
3.2. Actele preparatorii sau provizorii	229
§4. Perioada postcontractuală	240
Secțiunea a 4-a. Responsabilitatea pentru fapta lucrurilor	243
§1. Prejudiciul produs de un bun folosit de debitor în cursul executării contractului	243
§2. Răspunderea pentru fapta lucrurilor livrate ca urmare a executării obligațiilor contractuale	247
2.1. Neexecutarea obligației de predare conformă	247
2.2. Bunurile afectate de vicii	253
2.3. Bunuri afectate de defecte	260
Secțiunea a 5-a. Nerespectarea obligațiilor contractuale și terții	266
§1. Principiul relativității efectelor contractului	266
§2. Principiul opozabilității efectelor contractului	278
§3. Răspunderea părților contractului față de terții prejudiciați prin neexecutarea unei obligații contractuale	283
§4. Răspunderea terților față de părțile unui contract	285
Secțiunea a 6-a. Interdicția de a opta între răspunderea contractuală și alte tipuri de răspundere	290
Titlul II. Condițiile răspunderii civile contractuale.....	301
Capitolul I. Considerații generale.....	301
Capitolul II. Neexecutarea fără justificare a obligațiilor contractuale	306
Secțiunea 1. Principiul executării conforme a obligațiilor	306
Secțiunea a 2-a. Executarea voluntară a obligațiilor contractuale (plata).....	311
Secțiunea a 3-a. Exigibilitatea obligației contractuale	317
§1. Exigibilitatea imediată a obligației contractuale	319
§2. Exigibilitatea obligațiilor afectate de modalități	319
§3. Exigibilitate anticipată a obligațiilor contractuale afectate de modalități	330
Secțiunea a 4-a. Noțiunea de „neexecutare a obligațiilor contractuale”	341
§1. Tipologia neexecutării obligațiilor contractuale	343
§2. Gravitatea neexecutării obligațiilor contractuale	347
§3. Dovada neexecutării obligațiilor contractuale	360
Secțiunea a 5-a. Cauze justificate de neexecutare a obligațiilor contractuale	365
§1. Neexecutarea fără justificare a obligației contractuale	365
§2. Ordinea executării obligațiilor	374
§3. Excepția de neexecutare	378
§4. Imposibilitatea fortuită de executare.....	397

Capitolul III. Neexecutarea obligației contractuale să nu fie imputabilă creditorului.....	410
Capitolul IV. Prejudiciul contractual.....	418
Secțiunea 1. Noțiunea de „prejudiciu contractual”.....	418
Secțiunea a 2-a. Tipologia prejudiciilor contractuale.....	419
Capitolul V. Legătura de cauzalitate	421
Capitolul VI. Vinovăția debitorului	430
Capitolul VII. Punerea în întârziere a debitorului.....	439
Secțiunea 1. Noțiunea de „punere în întârziere a debitorului”	439
Secțiunea a 2-a. Punerea în întârziere pe cale extrajudiciară	442
Secțiunea a 3-a. Punerea în întârziere pe calea cererii de chemare în judecată	451
Secțiunea a 4-a. Punerea de drept în întârziere a debitorului	453
Secțiunea a 5-a. Efectele punerii în întârziere.....	465
Titlul III. Răspunderea contractuală pentru fapta altuia	473
Capitolul I. Noțiune.....	473
Capitolul II. Condiții pentru intervenirea răspunderii contractuale pentru fapta altei persoane.....	478
Capitolul III. Efectele răspunderii contractuale pentru fapta altei persoane.....	484
Capitolul IV. Cazuri particulare de răspundere contractuală pentru fapta altuia	487
Titlul IV. Cauze exoneratoare de răspundere	489
Capitolul I. Considerații prealabile	489
Capitolul II. Forța majoră.....	491
Capitolul III. Cazul fortuit.....	507
Capitolul IV. Fapta creditorului	511
Capitolul V. Fapta terței persoane.....	514
Capitolul VI. Permisivitatea divulgării secretului comercial.....	517
Titlul V. Repararea prin echivalent a prejudiciului contractual	521
Capitolul I. Principiul reparării integrale a prejudiciului	521
Capitolul II. Obligația creditorului de limitare a prejudiciului contractual.....	525
Capitolul III. Daunele-interese ca formă a răspunderii civile contractuale.....	540
Secțiunea 1. Daunele-interese compensatorii și daunele-interese moratorii.....	540
Secțiunea a 2-a. Daunele-interese principale și daunele-interese complementare.....	542
Capitolul IV. Evaluarea judiciară a daunelor-interese	544
Secțiunea 1. Intervenția judecătorului în evaluarea daunelor-interese.....	544
Secțiunea a 2-a. Pierderea efectiv suferită de creditor și beneficiul nerealizat	550
Secțiunea a 3-a. Condițiile reparării pe cale judiciară a prejudiciului contractual	555

§1. Considerații generale.....	555
§2. Prejudiciul direct.....	557
§3. Certitudinea prejudiciului	559
§4. Previzibilitatea prejudiciului	575
§5. Prejudiciul licit	588
Secțiunea a 4-a. Evaluarea judiciară a daunelor-interese principale	594
Secțiunea a 5-a. Evaluarea judiciară a daunelor-interese complementare	598
Capitolul V. Evaluarea legală a daunelor-interese	601
Secțiunea 1. Evaluarea legală a daunelor moratorii în cazul obligațiilor bănești.....	601
Secțiunea a 2-a. Evaluarea legală a daunelor moratorii în cazul obligațiilor de a face	612
Capitolul VI. Evaluarea anticipată pe cale convențională a daunelor-interese (clauza penală)	617
Secțiunea 1. Noțiunea de „clauză penală”	617
Secțiunea a 2-a. Funcționarea clauzei penale.....	638
Secțiunea a 3-a. Reductibilitatea clauzei penale	648
Secțiunea a 4-a. Clauza penală abuzivă	664
Titlul VI. Convenții de modificare a răspunderii contractuale	679
Capitolul I. Noțiune.....	679
Capitolul II. Forma convențiilor/clauzelor de limitare/exonerare de răspundere.....	686
Capitolul III. Eficacitatea convențiilor/clauzelor de limitare/exonerare de răspundere.....	692
Capitolul IV. Validitatea clauzelor/convențiilor relative la responsabilitate.....	694
Bibliografie selectivă	701
Index tematic.....	731

Resurecția cercetărilor științifice dedicate răspunderii contractuale

Timp de mai multe decenii, începând cu instaurarea regimului totalitar și continuând aproape 20 de ani după prăbușirea acestuia, în știința dreptului civil, a fost privilegiată cercetarea răspunderii civile delictuale, care s-a bucurat de monografii, unele dintre ele de excepție, cum este aceea a profesorului Mihail Eliescu. Răspunderea civilă contractuală a fost prezentată succint în cursurile universitare și tratatele dedicate instituției obligațiilor. Dacă un asemenea dezechilibru era oarecum justificat în timpul regimului totalitar comunist, care a deplasat accentul de la domeniul relațiilor contractuale întemeiate pe voința părților către domeniul faptelor ilicite, supradiționând funcția sancționatorie a răspunderii delictuale, reconstrucția economiei de piață liberă bazată pe proprietatea privată ar fi trebuit să restabilească relația firească dintre cele două forme ale răspunderii civile. Totuși, doar în ultimul deceniu, răspunderea civilă contractuală a fost abordată de mai mulți cercetători, inclusiv în remarcabile teze de doctorat. S-a produs o adevărată resurecție a cercetărilor dedicate răspunderii contractuale, cu efecte benefice pentru înțelegerea funcției contractului în economia de piață și în dezvoltarea instituției proprietății private.

Monografia „**Răspunderea civilă contractuală**”, elaborată de Viorel Terzea – având la bază teza sa de doctorat cu aceeași temă –, confirmă, într-un mod exemplar, această tendință. Autorul are o bogată experiență practică în calitate de judecător la instanțele de fond (judecătoria, tribunal și curte de apel), ceea ce i-a permis să cunoască în profunzime nu doar instituțiile dreptului privat, ci și relațiile sociale multiple și complexe reglementate de acest sistem de norme juridice. Este motivul pentru care se poate afirma că nu există profesie juridică mai generoasă decât aceea de judecător. Confruntarea cu faptele oferă nenumărate prilejuri de a regândi înțelesul dispozițiilor legale aplicabile și de a evalua justetea soluțiilor adoptate de legiuitor.

Autorul a profitat de această experiență și a desfășurat, în strânsă legătură cu activitatea de magistrat, o laborioasă cercetare a jurisprudenței și a doctrinei, elaborând numeroase lucrări, utilizate cu folos de studenți, de profesori și de practicienii dreptului. Comentariile unor reglementări legale și sintezele de practică judiciară în multiple materii ale dreptului civil sunt bine-cunoscute și apreciate.

Ajuns la deplină maturitate, ca practician și teoretician al dreptului, autorul a valorificat în prezenta lucrare – cea mai amplă monografie dedicată răspunderii contractuale – experiența sa anterioară, în acord cu cele mai înalte exigențe ale cercetării științifice.

Monografia conține o analiză detaliată a acestei instituții juridice fundamentale a dreptului privat, având ca principale obiective: a) delimitarea răspunderii civile

contractuale în raport cu alte instituții juridice; b) identificarea condițiilor în care poate interveni răspunderea debitorului pentru neexecutarea obligațiilor contractuale; c) regimul juridic al reparării prin echivalent a prejudiciului contractual.

a) În vederea realizării primului obiectiv, autorul, mai întâi, a trecut în revistă mijloacele de care poate beneficia creditorul în cazul neexecutării obligațiilor contractuale asumate de debitor. Apoi, pe acest temei, a examinat dreptul de opțiune al creditorului între aceste mijloace, compatibilitatea existentă între unele dintre aceste mijloace, posibilitatea creditorului de a cumula mai multe asemenea mijloace în cadrul aceleiași proceduri judiciare sau arbitrale, precum și raportul existent între răspunderea contractuală și celelalte remedii ale neexecutării.

Autorul nu are o preferință pentru termenul „remedii”, pe care îl utilizează alternativ cu sintagma „mijloace (drepturi) ale creditorului în cazul neexecutării obligațiilor (datoriilor) debitorului”. Nu este locul aici pentru a aborda în profunzime această problemă terminologică, dar cel puțin o precizare sumară este utilă. Termenul și sintagma în discuție nu sunt alternative, ci cumulative, fiecare având denotații distincte.

Denotația principală a termenului „remedii” este aceea de soluții pentru satisfacerea creditorului, necesare ca urmare a neexecutării datoriilor debitorului; denotația secundară este aceea de soluții prin care se rezolvă criza contractului generată de neexecutarea obligațiilor debitorului; altfel spus, aceste *soluții (remedii)* se referă nu doar la satisfacerea creditorului, ci și la soarta contractului în întregul său și la ansamblul raporturilor juridice dintre creditor și debitor, observație pertinentă mai ales în cazul contractelor sinalagmatice.

Dar, pentru a se ajunge la aceste *soluții (remedii)*, trebuie să existe un punct de plecare, adică efectele juridice pe care le produce neexecutarea contractului (anumite *drepturi ale creditorului* – substanțiale și procesuale – între care acesta poate să aleagă sau chiar desființarea de drept a contractului și drepturile privind restituirea prestațiilor) și *mijloacele* pentru a parcurge *drumul* de la punctul de plecare până la împlinirea *soluțiilor (a remediilor)* dorite de creditor sau prevăzute de lege.

Pe scurt, neexecutarea contractului, efectele sale juridice (drepturile născute, desființarea de drept a contractului, când e cazul), mijloacele prin care se realizează drepturile specifice și soluțiile (remediile) care marchează această realizare alcătuiesc un ansamblu în care fiecare element este distinct, dar complementar celorlalte.

În urma analizei dedicate primului obiectiv al cercetării întreprinse în această lucrare, autorul a concluzionat că, în acord cu reglementarea din Codul civil în vigoare, răspunderea civilă contractuală este o formă a răspunderii civile, care constă în obligația unei părți contractuale de a repara, prin echivalent pecuniar, prejudiciul cauzat prin neexecutarea *lato sensu*, fără justificare sau culpabilă, a unei obligații contractuale.

Concluzia este întemeiată pe faptul că, potrivit art. 1.350 alin. (2) teza I C.civ., una dintre condițiile necesare pentru angajarea răspunderii civile contractuale este existența prejudiciului, iar, conform art. 1.350 alin. (2) teza a II-a C.civ., scopul principal al răspunderii civile contractuale este acela de reparare a prejudiciului cauzat prin neexecutarea obligațiilor contractuale.

De asemenea, în realizarea primului obiectiv menționat mai sus, s-a procedat și la o cercetare atentă a raportului dintre răspunderea civilă delictuală și răspunderea civilă contractuală, demers necesar pentru o corectă aplicare a principiului non-opțiunii dintre cele două forme de răspundere, consacrat în mod expres prin art. 1.350 alin. (3) teza finală C.civ.

În acest sens, se reține că premisele esențiale pentru incidența răspunderii civile contractuale – sfera acestor premise interferează, dar nu coincide cu sfera condițiilor răspunderii contractuale – sunt existența unui contract valabil încheiat și legătura de cauzalitate dintre prejudiciul invocat de creditor și neexecutarea *lato sensu* a unei obligații contractuale, fie expresă, fie implicită.

Aplicând premisele mai sus menționate, s-a concluzionat că, pentru prejudiciile intervenite în perioada precontractuală sau postcontractuală, intervine, în principiu, răspunderea civilă delictuală. De la această regulă au fost identificate următoarele excepții în care intervine răspunderea civilă contractuală: nerespectarea unei obligații stabilite, în mod expres sau implicit, printr-un acord de negociere sau printr-un antecontract, încălcarea unei obligații contractuale care își produce efectele și după încetarea contractului (*i.e.* clauza de neconcurență etc.).

Totodată, cerința existenței unui contract a fost analizată și din perspectivă dinamică, pentru identificarea persoanelor care au calitatea de părți contractante și, prin urmare, pot apela la remediul răspunderii civile contractuale, având în vedere că în perioada executării unui contract pot interveni schimbări cu privire la părțile contractului ca urmare a unor operațiuni juridice diverse, cum ar fi: cesiunea contractului, subrogația, preluarea datoriilor etc.

În plus, întrucât, în principiu, contractul își produce efectele doar față de părțile contractului, au fost analizate excepțiile de la principiul relativității și posibilitatea unor terțe persoane de a se prevala de aplicarea regulilor răspunderii civile contractuale, precum și regimul juridic aplicabil în ipoteza în care terțe persoane au încălcat obligații contractuale sau în ipoteza în care, prin neexecutarea unor obligații contractuale, s-au cauzat prejudicii unor terțe persoane.

b) În ceea ce privește cel de-al doilea obiectiv al cercetării, s-a apreciat că intervenirea răspunderii civile contractuale presupune întrunirea în mod cumulativ a următoarelor condiții:

(I) neexecutarea *lato sensu*, fără justificare, a unei obligații contractuale [art. 1.350 alin. (2) teza I C.civ.];

(II) vinovăția debitorului (art. 1.547 C.civ.);

(III) existența unui prejudiciu cauzat creditorului [art. 1.350 alin. (2) teza a II-a C.civ.];

(IV) legătura de cauzalitate dintre neexecutarea obligației contractuale și prejudiciul cauzat creditorului [art. 1.350 alin. (2) teza a II-a C.civ.];

(V) inexistența unei cauze exoneratoare de răspundere (art. 1.351-1.356 C.civ.);

(VI) punerea în întârziere realizată anterior investirii instanței de judecată sau, după caz, a organului arbitral, în acele ipoteze în care este necesară o asemenea punere în întârziere [art. 1.516 alin. (2) C.civ. raportat la art. 1.522 C.civ.].

După identificarea condițiilor răspunderii civile contractuale, autorul a analizat punctual fiecare condiție.

Pentru conturarea noțiunii de „neexecutare a obligației contractuale” s-a apelat la verificarea cerinței impuse de art. 1.516 alin. (1) C.civ., conform căreia creditorul are dreptul la îndeplinirea integrală, exactă și la timp a obligației, împrejurare în raport cu care s-a concluzionat că intervine neexecutarea *lato sensu* a obligației contractuale, atunci când fie debitorul nu și-a îndeplinit prestația asumată, fie, deși a executat respectiva prestație, aceasta nu corespunde cerințelor impuse de art. 1.516 alin. (1) C.civ. pentru a interveni stingerea raportului juridic obligațional.

În ceea ce privește condiția vinovăției, s-a constatat că legiuitorul român a optat, în principiu, pentru o răspundere subiectivă, conform art. 16 alin. (1) C.civ., respectiv art. 1.547 C.civ. Totodată, s-au precizat cauzele de exonerare de răspundere, care au ca efect principal înlăturarea vinovăției, ipoteză în care nu mai poate interveni răspunderea contractuală.

De asemenea, s-a mai arătat că dovedirea legăturii de cauzalitate se impune doar în ipoteza evaluării judiciare a prejudiciului, întrucât, în ipoteza în care a existat o evaluare convențională a prejudiciului, prin intermediul clauzei penale, legătura de cauzalitate se prezumă. S-a mai constatat că, în ipoteza în care prejudiciul reclamat de creditorul contractual nu îndeplinește condițiile impuse de lege, nu mai este necesară analiza existenței raportului de cauzalitate, având în vedere că deja lipsește una dintre condițiile răspunderii contractuale, condiție autonomă față de condiția raportului de cauzalitate.

c) În ceea ce privește al treilea obiectiv al lucrării, referitor la modul de funcționare a mecanismului reparării prin echivalent a prejudiciului contractual, autorul a analizat mai întâi principiul reparării integrale a prejudiciului contractual, care însă nu trebuie aplicat în mod absolut, fiind posibil ca, fie prin dispoziții legale speciale, fie prin clauze convenționale, să fie instituite derogări de la acest principiu.

Din categoria limitărilor instituite prin lege, autorul a examinat următoarele: posibilitatea reparării, în principiu, doar a prejudiciilor previzibile (art. 1.533 C.civ.); repararea proporțională a prejudiciului cauzat prin pierderea unei șanse [art. 1.532 alin. (2) C.civ.]; repararea, în parte, a prejudiciului în ipoteza în care acesta este cauzat, în parte, prin fapta creditorului (art. 1.534 C.civ.); repararea proporțională a prejudiciului atunci când, în antecedenta causală, pe lângă fapta debitorului contractual, s-a suprapus și incidența unor împrejurări calificate de lege sau părți ca evenimente de forță majoră sau caz fortuit; repararea în parte a prejudiciului atunci când creditorul nu și-a îndeplinit obligația de moderare a prejudiciului [art. 1.534 alin. (2) C.civ.] etc.

În categoria limitărilor instituite pe cale convențională pot fi incluse clauzele de stabilire anticipată a cuantumului daunelor-interese, adică clauzele penale (art. 1.538 și urm. C.civ.).

Desigur, aplicarea principiului reparării integrale a prejudiciului presupune, ca premisă necesară, stabilirea cu certitudine a întinderii prejudiciului anterior evaluării judiciare a cuantumului daunelor-interese, întrucât numai astfel se poate stabili o echivalență deplină între întinderea prejudiciului și cuantumul daunelor-interese determinate pe cale judiciară.

În schimb, în ipoteza în care legiuitorul permite repararea prejudiciului, deși cuantumul acestuia este determinat doar în urma unei evaluări judiciare (*i.e.* situația prejudiciilor morale), nu se poate reține o aplicare strictă a principiului reparării integrale a prejudiciului.

Evaluarea judiciară a daunelor-interese este necesară, în principiu, în ipoteza în care părțile nu au stabilit pe cale convențională întinderea acestora pentru repararea prejudiciului cauzat prin neexecutarea contractului și nici nu există o evaluare legală a daunelor-interese. Intervenția instanței de judecată este posibilă și în alte ipoteze, cum ar fi: daunele-interese suplimentare solicitate de creditor, în situația în care daunele moratorii convenționale au fost mai mici decât dobânda legală [art. 1.535 alin. (3) C.civ.] sau atunci când clauza penală a fost declarată ca fiind abuzivă sau desființată pentru alte motive de ineficacitate.

În operațiunea de evaluare judiciară a daunelor-interese, instanța de judecată va fi ghidată de necesitatea respectării principiului reparării integrale a prejudiciului și, totodată, va trebui să verifice dacă sunt îndeplinite cerințele impuse de lege pentru ca prejudiciul cauzat prin neexecutarea culpabilă (nejustificată) a contractului să poată fi reparat.

Calitățile prezentei monografii sunt evidente. Mai întâi, deși autorul are permanentă tentație a cercetării exhaustive, puterea de sinteză – pe care o dovedește pentru cititorul atent – înlătură pericolul pierderii în labirintul detaliilor. Bibliografia bogată, jurisprudența națională și cea europeană, precum și unele aspecte de drept comparat au fost examinate cu atenție, dar, în final, analiza a cedat locul sintezei, astfel încât lucrarea – fără a omite nimic important din ceea ce s-a dezbătut în doctrină și din ceea ce s-a soluționat în jurisprudență – alcătuiește un întreg coerent, excelent sistematizat, limpede și cuprinzător.

Este vizibilă preferința autorului pentru *dulcele stil clasic*, elegant și sobru ca o coloană dorică, rafinat în literatura juridică de drept privat de Traian Ionașcu, Constantin Stătescu, Gheorghe Beleiu și Marian Nicolae (acesta numai în textele propriu-zise, nu și în notele de subsol), rămânând imun la tentația stilului corintic adoptat de Mihail Eliescu și Liviu Pop. Această preferință stilistică a autorului a fost benefică, lucrarea, chiar dacă este foarte întinsă, rămânând foarte accesibilă la lectură și plină de folos pentru toți cei care, din perspectivă teoretică sau din perspectivă practică, doresc să afle care este imaginea de ansamblu, în egală măsură, sintetică și cuprinzătoare, a instituției răspunderii civile contractuale.

Prof.univ.dr. emerit
Valeriu Stoica

Titlul I

Considerații generale privind răspunderea contractuală

Capitolul I

Remediile neexecutării obligației contractuale

3. Preliminarii. Un demers prealabil în vederea configurării conținutului juridic al răspunderii contractuale îl reprezintă determinarea naturii juridice a „drepturilor creditorului” în ipoteza neexecutării obligației contractuale, astfel cum sunt enunțate, în mod exemplificativ, de art. 1.516 C.civ.¹.

În vederea realizării dezideratului propus, se impune totodată a se analiza conținutul juridic al obligației civile, pentru a se stabili dacă drepturile creditorului mai sus menționate fac parte din conținutul juridic al obligației civile sau sunt distincte față de acesta.

În mod subsecvent, după determinarea naturii juridice a „drepturilor creditorului”, urmează a se stabili corelația dintre acestea și răspunderea contractuală.

Secțiunea 1. Corelația dintre obligația civilă și remediile neexecutării

4. Structura obligației civile în dreptul român. Sub incidența vechiului Cod civil, în condițiile în care nu a existat o definiție formală a obligației civile, a luat amploare o anumită evoluție doctrinară cu privire la conținutul obligației civile.

Într-o primă opinie s-a considerat² că obligația civilă cuprinde, pe de o parte, obligația unei persoane de a executa o prestație (a da, a face sau a nu face), iar, pe de altă parte, „puterea” unei persoane de a cere unei alte persoane executarea prestației datorate. Prin urmare, în opinia menționată, noțiunea de „obligație” era abordată din două perspective diferite: din punctul de vedere al creditorului, raportul juridic era considerat un drept de creanță, în timp ce, din punctul de vedere al debitorului, același raport era considerat ca fiind o obligație.

O asemenea abordare a conținutului obligației a fost criticată³, apreciindu-se că se realiza o similitudine între două noțiuni inconfundabile, respectiv între raportul

---

¹ De semnalat că în art. 1.516 C.civ. se folosește sintagma „drepturile creditorului” pentru a se prezenta posibilitățile de care dispune creditorul în cazul în care a intervenit neexecutarea *lato sensu* a obligației contractuale de către debitor.

² T.R. Popescu, P. Anca, Teoria generală a obligațiilor, Ed. Științifică, București, 1968, nr. 1, p. 9.

³ M.N. Costin, Marile instituții ale dreptului civil român, Vol. III. Teoria generală a obligațiilor, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1993, pp. 14-15; I. Dogaru, P. Drăghici (coord.), Bazele dreptului civil, Vol. III. Teoria generală a obligațiilor, Ed. C.H. Beck, București, 2009, nr. 7, pp. 8-9.

juridic obligațional și dreptul de creanță, care constituia obiectul respectivului raport juridic obligațional, arătându-se, totodată, că definiția furnizată este incompletă, în condițiile în care nu se face referire și la sancțiunea juridică care intervine în ipoteza neexecutării obligației.

Într-o altă opinie¹ s-a arătat că „obligația – în sens larg – este acel raport juridic în conținutul căruia intră dreptul subiectului activ, denumit «creditor», de a cere subiectului pasiv, denumit «debitor» – și căruia îi revine îndatorirea corespunzătoare – a da, a face sau a nu face ceva, sub sancțiunea constrângerii de stat în caz de neexecutare de bunăvoie”.

Sub incidența actualului Cod civil, în literatura de specialitate există, de asemenea, o controversă cu privire la conținutul obligației civile, deși, în prezent, există o definiție formală în cuprinsul art. 1.164 C.civ.².

Într-o primă opinie³ se consideră că în conținutul obligației contractuale nu se include și componenta de constrângere, fiind aduse ca argument dispozițiile art. 1.164 C.civ. și art. 2.500 C.civ., concluzionându-se că, din analiza sistematică a respectivelor dispoziții legale, rezultă că constrângerea de care dispune creditorul reprezintă un raport juridic distinct față de raportul juridic de creanță, constituind obiect al dreptului material la acțiune, drept distinct față de dreptul de creanță inițial.

Într-o a doua opinie⁴, analizându-se aceleași norme legale precitate, se arată că sub actualul Cod civil s-a reglementat concepția dualistă a obligației, în condițiile în care art. 1.164 C.civ. atribuie un conținut complex obligației contractuale, format din raportul de datorie („debitorul este ținut să procure o prestație”) și raportul de constrângere („creditorul are dreptul să obțină prestația datorată”). Însă, și în această opinie⁵, dreptul material la acțiune este considerat ca fiind distinct de dreptul subiectiv,

¹ C. Stătescu, C. Birsan, *Drept civil*, 2008, nr. 1, p. 1. În mod similar, a se vedea: I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ediție revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2007, nr. 2, p. 17; I. Dogaru, P. Drăghici, *Bazele dreptului civil*, vol. III, cit. *supra*, nr. 14, pp. 12-13. Pentru o analiză detaliată a delimitării între obligațiile civile și alte raporturi juridice de obligații, a se vedea L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile*, Vol. I. Regimul juridic general, Ed. C.H. Beck, București, 2006, nr. 5 și urm., p. 8 și urm.; L. Pop, *Tratat de drept civil. Nașterea, statica, dinamica și stingerea obligațiilor. Ființa obligațiilor civile*, Ed. Universul Juridic, București, 2023, nr. 4-5, pp. 17-24.

² A se vedea și V. Cîlțea, *Considerații teoretice și practice privind noțiunea de prestație în dreptul civil*, în A. Almășan, I. Vârsta, C.E. Zamșa (ed.), *In honorem Flavius Antoniu Baias. Aparența în drept*, t. III, Ed. Hamangiu, București, 2021, pp. 335-336. Pentru o analiză a prestației în raport de reglementarea actuală din Codul civil francez, a se vedea J. Flour, J.-L. Aubert, É. Savaux, *L'acte juridique*, 2022, nr. 423 și urm., p. 594 și urm.

³ Vl. Diaconiță, *Executarea silită în natură a obligațiilor contractuale în sistemul Codului civil român. Noțiunea și condițiile de drept comun*, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 83. În mod similar, a se vedea: A.A. Moise, *Comentariu la art. 1.164 C.civ.*, în Fl.A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *Codul civil. Comentariu pe articole*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2021, p. 1384; I. Adam, A.R. Adam, *Codul civil. Cartea a V-a*, 2016, p. 7.

⁴ M. Nicolae, *Drept civil. Teoria generală*, Vol. II. *Teoria drepturilor subiective*, Ed. Solomon, București, 2018, nr. 75, pp. 191-192.

⁵ *Ibidem*, nr. 436, p. 693 și urm.

teza în sprijinul căreia sunt invocate dispozițiile art. 2.500 alin. (1) C.civ. (prescripția extinctivă a dreptului material la acțiune), art. 1.560 alin. (1) C.civ. (privind posibilitatea creditorului de a exercita pe calea acțiunii oblice drepturile și acțiunile debitorului) și art. 2.663 C.civ. (legea aplicabilă prescripției extinctive a dreptului la acțiune).

Într-o altă opinie¹, la care achiesăm, s-a susținut că, în actuala reglementare, s-a consacrat un *dualism atenuat al obligației*, a cărui semnificație este aceea că elementul de datorie și cel de constrângere fac parte din conținutul aceluiași raport juridic de creanță².

Din interpretarea gramaticală și literară a art. 1.164 C.civ. rezultă că atât elementul de datorie („debitorul este ținut să procure o prestație creditorului”), cât și cel de constrângere („creditorul are dreptul să obțină prestația datorată”) coexistă în conținutul aceleiași obligații contractuale. Împrejurarea că pot exista ipoteze legislative prin care se instituie derogări de la principiul prevăzut de art. 1.164 C.civ., în sensul că din conținutul obligației contractuale poate lipsi unul dintre elementele mai sus menționate [e.g., obligațiile născute din contractul de joc sau pariu pentru care nu există drept la acțiune, conform art. 2.264 alin. (1) C.civ., sau obligația de garanție pentru evicțiune provenind din fapta unui terț etc.], nu exclude teza explicată anterior, întrucât respectivele ipoteze legislative sunt de strictă interpretare și aplicare³.

De asemenea, consacrarea *expressis verbis* a „dreptului material la acțiune”, prin intermediul art. 2.500 alin. (2) C.civ., nu poate constitui un argument decisiv pentru intenția legiuitorului de a separa, din conținutul obligației civile, componenta de constrângere denumită și „**drept material la acțiune**”. Semnificația normei legale precitate este aceea de a sublinia efectul prescripției extinctive, respectiv acela de a afecta doar posibilitatea creditorului de a apela la forța de constrângere a statului în vederea realizării dreptului subiectiv, ceea ce înseamnă că debitorul poate refuza executarea obligației [art. 2.506 alin. (2) C.civ.].

Totodată, în mod corect s-a observat⁴ că împrejurarea potrivit căreia dispozițiile art. 2.500 și urm. C.civ. se referă la drepturi materiale la acțiune nu exclude posibilitatea ca unele remedii ale neexecutării să fie exercitate pe cale extrajudiciară (e.g., declarația unilaterală de rezoluțiune), întrucât sintagma „ajutorul forței publice” cuprinde atât ipoteza autorizării, cât și ipoteza recunoașterii eficacității unor remedii private, aflate la dispoziția titularului dreptului subiectiv.

¹ L.-Fl. Popa, în L. Pop, I.-Fl. Popa, St.I. Vidu, Curs de drept civil, 2015, nr. 3, p. 12; L. Pop, Ființa obligațiilor civile, cit. *supra*, nr. 7, p. 27; Cr. Paziuc, Dreptul la acțiune și răspunderea contractuală, în RRDP nr. 4/2018, p. 81.

² Pentru o prezentare a sensurilor sancțiunii obligației civile, a se vedea C.E. Zamșa, Eseu despre sancțiunea obligației civile și noțiuni asemănătoare, în A. Almășan, Fl.A. Baias, B. Dumitrache, I. Vârsta, C.E. Zamșa, În onorem Corneliu Birsan. Ius est ars boni et aequi, t. I, Ed. Hamangiu, București, 2023, pp. 756-758.

³ Pentru analiza pe larg a acestor ipoteze, a se vedea Cr. Paziuc, Dreptul la acțiune și răspunderea contractuală, în RRDP nr. 4/2018, pp. 82-83.

⁴ *Ibidem*, p. 87.

Invocarea dispozițiilor art. 1.560 C.civ.¹, prin care se instituie posibilitatea creditorului de a exercita pe calea acțiunii oblice drepturile și acțiunile debitorului, nu este relevantă în vederea determinării conceptului de „obligatie civilă”, prevăzut de art. 1.164 C.civ.

Este de observat că norma cuprinsă în art. 1.560 C.civ. este similară cu cea din art. 974 vechiul C.civ., în cuprinsul căreia se folosea, de asemenea, sintagma „drepturi și acțiuni”. Cu privire la această noțiune, atât sub incidența vechiului Cod civil², cât și a actualului Cod civil³, s-a arătat că ea se referă, pe de o parte, la drepturile subiective, iar, pe de altă parte, la acțiunile în sens procesual prin intermediul cărora sunt valorificate drepturile subiective. Într-adevăr, prin art. 29 C.proc.civ. se definește „acțiunea civilă” din perspectiva dreptului procesual, împrejurare în care se poate considera că sintagma „acțiuni” din cuprinsul art. 1.560 C.civ. are în vedere mijloacele prevăzute de legea procesuală pentru protecția judiciară a dreptului subiectiv.

De asemenea, s-a mai arătat⁴ că sintagma „drepturi și acțiuni” este utilizată pentru a sublinia posibilitatea creditorului de a exercita drepturile debitorului și prin alte modalități decât pe calea unei acțiuni în justiție (e.g., îndeplinirea unei măsuri de publicitate, luarea unei măsuri de conservare etc.).

În acest sens, s-a observat⁵ că creditorul poate, pe calea acțiunii oblice, să exercite măsuri conservatorii aflate la dispoziția debitorului, cum ar fi: înscrierea dreptului debitorului la masa credală aparținând unei alte persoane aflate în insolvență, realizarea unei înscrieri în cartea funciară, declararea unui eveniment asigurat către asigurator, realizarea unui act întrerupător de prescripție etc.

Potrivit art. 1.164 C.civ., obligația civilă presupune existența a două elemente esențiale: *legătura de drept și prestația*. În ce privește noțiunea de „prestație”, în mod corect s-a subliniat⁶ că prin aceasta se înțelege conduita concretă a părților raportului juridic obligațional. Respectiva conduită poate consta fie într-o acțiune, ipoteză în care vorbim de o prestație pozitivă, fie într-o inacțiune, ipoteză în care vorbim de o prestație negativă⁷. Prestația pozitivă este caracteristică obligațiilor de a face sau de a da, în timp ce prestația negativă este specifică obligațiilor de a nu face⁸.

¹ De subliniat că aceeași sintagmă de „drepturi și acțiuni” este utilizată și în dreptul francez prin art. 1341-1 C.civ. fr. (fost art. 1166 C.civ. fr.).

² L. Pop, *Obligațiile*, vol. I, cit. *supra*, nr. 138, p. 355.

³ C. Zamșa, *Comentariu la art. 1.560*, în Fl.A. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *Noul Cod civil*, 2014, p. 1767; C.-R. Mihăilă, *Mijloacele de protecție a drepturilor creditorului. Acțiunea oblică. Acțiunea pauliană. Măsuri conservatorii*, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 50.

⁴ O. Deshayes, *Th. Genicon, Y.-M. Laithier, Réforme du droit des contrats, du régime général et de la preuve des obligations. Commentaire article par article*, Ed. LexisNexis, Paris, 2016, p. 699.

⁵ J. Ghestin, M. Billiau, G. Loiseau, *Le régime des créances et des dettes*, Ed. LGDJ, Paris, 2005, nr. 764, p. 789.

⁶ V. Cilțea, *Considerații teoretice și practice privind noțiunea de prestație în dreptul civil*, cit. *supra*, p. 347.

⁷ L. Pop, *Ființa obligațiilor civile*, cit. *supra*, nr. 15, p. 42.

⁸ Pentru detalii cu privire la tipologia obligațiilor civile, a se vedea bibliografia și jurisprudența citată în V. Terzea, *Codul civil adnotat cu doctrină și jurisprudență*. Vol. II, Art. 953-1.395, Ed. Universul Juridic, București, 2023, p. 323 și urm.

În literatura de specialitate recentă s-a arătat că în timp ce legătura de drept are un caracter social și interpersonal, prestația are un caracter pecuniar, însă ambele elemente au aceeași importanță în cadrul definiției legale, nefiind exclus ca unul dintre cele două elemente să pară mai important în funcție de perspectiva economică sau socială din care este analizat raportul obligațional.

5. Structura obligației civile în dreptul comparat. În *dreptul francez*, obligația este concepută ca fiind raportul juridic care există între două persoane, în virtutea căruia una dintre acestea, denumită „creditor”, poate solicita celeilalte persoane, denumită „debitor”, să realizeze o prestație sau să se abțină². De asemenea, în aceeași opinie s-a mai arătat³ că o analiză clasică a noțiunii de „obligație” presupune realizarea unei distincții între cele două componente ale obligației civile: pe de o parte, *datoria*, adică satisfacția datorată (*debitum, schuld*), iar, pe de altă parte, *angajamentul*, adică puterea creditorului asupra persoanei debitorului sau a bunurilor acestuia (*obligatio, haftung*).

S-a mai subliniat⁴ că, în fapt, obligația civilă reprezintă, în accepțiunea modernă, o legătură dintre două patrimonii, în condițiile în care, în virtutea unei asemenea legături, creditorul are îndreptățirea de a solicita debitorului executarea unei anumite prestații.

În *dreptul québécois* s-a precizat⁵ că prin „obligație” se înțeleg trei elemente: o legătură de drept, o legătură între persoane și o legătură de natură patrimonială. Prin „legătură de drept” trebuie să se aibă în vedere două elemente: existența unei surse juridice (contractul sau legea) și posibilitatea de a apela la puterea publică în vederea executării obligației. Prin urmare, în această concepție, se consideră că posibilitatea creditorului de a apela la forța de constrângere a statului face parte din structura obligației civile, conferind eficacitate acesteia⁶.

Secțiunea a 2-a. Noțiunea de „remedii ale neexecutării”

6. Sediul materiei. Prin art. 1.516 alin. (1) C.civ. este reglementată îndreptățirea creditorului de a primi o executare integrală, la timp și exactă, a obligației contractuale, iar prin art. 1.516 alin. (2) C.civ. se instituie mai multe prerogative ale creditorului, calificate de către legiuitor ca „drepturi”, în ipoteza în care debitorul nu a executat obligația contractuală: posibilitatea de a obține daune-interese, posibilitatea de a cere sau a trece la executarea obligației, posibilitatea de a obține rezoluțiunea sau rezilierea contractului, posibilitatea de a obține reducerea prestației etc.⁷.

¹ C.E. Zamșa, Eșeu despre sancțiunea obligației civile și noțiuni asemănătoare, cit. *supra*, p. 754.

² Fr. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, Fr. Chénéde, Les obligations, 2018, nr. 2, p. 1.

³ *Ibidem*, nr. 2, p. 2.

⁴ Ch. Larroumet, S. Bros, Traité de droit civil, 2016, nr. 22, p. 20.

⁵ D. Lluelles, B. Moore, Droit des obligations, 2e édition, Éditions Thémis, Montréal, 2012, nr. 7-8, p. 14.

⁶ *Ibidem*, nr. 11, p. 15.

⁷ În sensul că prevederile art. 1.516 C.civ. sunt inspirate din art. 1.590 C.civ. Q., a se vedea M. Nicolae, Natura juridică a „remediilor” (sancțiunilor) contractuale, în M. Nicolae, R. Rizoiu, I.L. Toma-Dăuceanu